

ZINĀTNISKI PĒTNIECISKAIS DARBS VĒSTURĒ UN KULTŪRAS MANTOJUMĀ

Izvēloties sev interesējošo pētniecības virzienu, ir jāņem vērā arī avotu un literatūras pieejamība un apstrādes iespējas, kā arī svešvalodu zināšanas. Darba virsrakstiem jābūt īsiem un precīziem un tiem jārosina radoša pieeja problēmas risinājumam.

Skolēnu zinātniskā darba vēsturē un kultūras mantojumā mērķis ir:

- 1) sistematizēt un paplašināt vēstures zināšanas un prasmi tās pielietot vēstures izpētē;
- 2) apgūt un izkopt zinātniski pētnieciskās iemaņas izvēlētajā zinātnes nozarē;
- 3) veicināt rakstiska zinātniska darba rakstīšanas iemaņu un vēstures pētīšanas metodikas apguvi

Rakstot zinātnisko darbu, skolēnam ir jāievēro sekojošas prasības:

- 1) darbam ir jābūt patstāvīgam pētījumam par izvēlētu problēmu Latvijas, Eiropas, cita pasaules reģiona vai valsts vēsturē; arheoloģijā, kultūras mantojumā un/vai tā aizsardzībā, vēstures palīgdisciplīnās u.c.;
- 2) problēmas izpēte ir jābalsta uz vēstures avotu un vēstures literatūras (historiogrāfijas) studijām, izmantojot atbilstošās pētniecības metodes;
- 3) darba struktūrai ir jānodrošina secīgs, loģisks un argumentēts problēmas risinājums zinātniskā valodā atbilstoši darba mērķim un uzdevumiem, kas izvirzīti darba ievadā.

Kur meklējami avoti un literatūra izvēlētās tēmas pētniecībai?

Rakstītie **vēstures avoti** glabājas dažādos Latvijas arhīvos. Lielākie no tiem ir Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA) un Latvijas Valsts arhīvs (LVA). LVVA atrodami valsts un pašvaldību, tiesu, kārtu, konfesiju, politisko un sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu un citu juridisko personu, kā arī privātpersonu dokumenti no 1220. līdz 1945. gadam, bet LVA meklējami dažādi dokumenti Latvijas vēstures pētniecībai no 1940. gada.

Arhīvu materiālus var apzināt, izmantojot **arhīvu ceļvežus**, citus pārskatus par arhīvu fondiem un fondos esošo lietu jeb glabāšanas vienību aprakstus, kā arī **Centrālā fondu reģistra** datubāzi Latvijas Valsts arhīvu ģenerāldirekcijas mājas lapā www.arhivi.lv.

Rakstot zinātnisko darbu par kultūras pieminekļiem (gan arheoloģijas, gan arhitektūras un mākslas), to saglabāšanu utml., vērtīgi dokumenti atrodami Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas (VKPAI) Pieminekļu dokumentācijas centra arhīvā, kā arī www.mantojums.lv.

Pētot dažādus ar Latvijas arheoloģiju, etnoloģiju u.c. saistītus jautājumus, var izmantot arī LU Latvijas vēstures institūta Arheoloģisko un Etnogrāfisko materiālu krātuves un Latvijas Nacionālā Vēstures muzeja krājuma materiālus. Ņemot vērā pētāmās tēmas specifiku, var meklēt rakstītos un arheoloģiskos avotus arī dažādos Latvijas (un ne tikai Latvijas) novadpētnieciskajos u.c. muzejos.

Apzinot izvēlētajās tēmas pētniecībai nepieciešamo vēstures **literatūru** – vēsturnieku monogrāfijas, rakstu krājumus, arī rakstus periodiskajos izdevumos darbu atvieglos katalogi un dažādi palīgrādītāji.

Mūsdienās literatūras meklēšanai ērti ir lietot **elektroniskos katalogus**. Pieejams ir, pirmkārt, astoņu Latvijas *Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskais kopkatalogs*, kurā pamatā atspoguļoti izdevumi, kas bibliotēku krājumos nonākuši pēc 1990. gada. *Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) elektroniskajā katalogā* ir iekļauti visu bibliotēkas krājuma izdevumu apraksti, neatkarīgi no to izdošanas gada.

LNB mājas lapā www.lnb.lv ir atrodamas arī Nacionālās bibliogrāfijas, Bibliogrāfiskās un faktogrāfiskās, u.c. datu bāzes.

Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas veidotajā kolekcijā "Periodika" (www.periodika.lv) ir iespēja elektroniskā veidā aplūkot 40 laikrakstus un žurnālus no 1895. līdz 1957. gadam latviešu, vācu un krievu valodās. Savukārt laikā no 1822.–1940. gadam simts dažādu laikrakstu (arī Jelgavā, Ventspilī, Valmierā, Limbažos, Latgalē u.c. izdoto) pilni teksti, sakārtoti hronoloģiskā secībā, atrodami LNB E-Bibliotēkas Laikrakstu sadaļā *Mantojums - 1: Latvijas periodisko izdevumu saglabāšana*.

Neatsverams palīgs vēstures pētniekiem publicēto avotu un literatūras meklēšanā ir dažāda veida **rādītāji**, piemēram:

1) Latviešu [Latvijas] zinātne un literatūra [1763–1916, 1920–1936]: periodikā iespiesto rakstu rādītājs. Sast. Ģinters, A ... [u.c.]. Rīga, 1920-1997.

2) Latviešu periodika [1768–1945]: bibliogr. rād., 4 sēj. Sast. Egle, K. ...[u.c.]. Rīga: Zinātne, 1977–1995.

3) Benjamiņš, J. Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija [1940–1991], 5.sēj. Sast. Benjamiņš, J. Stokholma: Daugava, [1968 - b.g.].

4) Latvijas preses hronika: nacionālās bibliogrāfijas rādītājs, kas iznāk reizi mēnesī un sniedz informāciju par Latvijā (Letikas daļā – arī ārpus tās) iznākošajām

publicācijām neatkarīgi no to valodas un rakstības. Hronika sastāv no šādām daļām: Grāmatu hronika, Žurnālu un avīžu rakstu hronika (Analītika), Recenziju hronika un Letika (Latvija un latvieši pasaules presē).

Zinātniskā darba rakstīšanā var noderēt arī dažādu nozaru **enciklopēdijas, enciklopēdiskās vārdnīcas un rokasgrāmatas.**

Izmantoto avotu un literatūras apzināšanas, vākšanas, apstrādāšanas un raksturošanas process ir jāatspoguļo katra darba avotu apskatā. Minētā darba daļa ļauj spriest par autora apgūtajām patstāvīgā darba iemaņām.

Vērtējot skolēna zinātnisko darbu tiek ņemti vērā sekojoši kritēriji:

- 1) Tēmas formulējums, darba mērķu un uzdevumu atbilstība izvēlētajai tēmai;
- 2) Darbā izmantoto avotu bāze un kritika;
- 3) Darba struktūras (nodaļu plānojums, izklāsta loģiskums) vērtējums;
- 4) Prasme saistīt izvēlēto tēmu ar attiecīgā perioda vēstures kontekstu, izmantot atbilstošu literatūru;
- 5) Prasme veidot loģiskus un ar pētījumu saistītus secinājumus
- 6) Darba aizstāvēšana, prasme skaidrot un argumentēt viedokli, atbildēt uz jautājumiem, diskutēt.